

Mottagare
Tekniska nämnden

Detaljerad ärendebeskrivning och bedömning av hållplatsanslag

Ärendebeskrivning, detaljerad

Olika typer av hållplatsinformation och status idag

I hållplatshandboken (antagen av tekniska nämnden 2023-02-21) framgår att hållplatser i kategori 1-3 ska ha en kassett med tidtabell, kontaktinformation till Gotlands kollektivtrafik och information om betalningssätt och reseplanerare (appar). Hållplatser i kategori 1 och 2 ska dessutom ha linjenätskarta samt realtidsinformation.

På hållplatser i kategori 4 ska ingen tidtabell sättas upp, enligt hållplatshandboken. Istället ska ett reflexband, med kontaktuppgifter till Gotlands kollektivtrafik, klistras upp. I de fall det finns ett väderskydd ska tidtabell samt kontaktuppgifter till Gotlands kollektivtrafik placeras där.

Av detta finns idag endast tidtabellsinformation och kontaktinformation på hållplatserna. Det saknas information om betalningssätt, reseplanerare och app. Ingen hållplats har en aktuell linjekarta. De reflexband som enligt hållplatshandboken ska finnas på kategori 4-hållplatser (de minst använda hållplatserna som utgör huvuddelen av alla hållplatser på Gotland) finns inte heller.

Förutom detta ska det finnas information om hållplatsnamn, vilka linjer som trafikerar hållplatsen och deras destinationer, men denna information ska anges på hållplatsskylten (topptavlan). Nya skyltar ska köpas in 2025.

Utöver de krav som hållplatshandboken ställer ska det också finnas information om att det gäller rökförbud på hållplatsen, enligt lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter, 6 kap 2 § p 4. Det bör också finnas information om att man inte får cykla på hållplatsen, så länge det inte är på en cykelväg som går genom hållplatsen. Till sist bör det finnas information om att affischering är förbjuden, förutom på eventuella affischeringsytor, samt att all skadegörelse polisanmäls. Denna information finns idag på flera hållplatser, men inte på alla, och i många fall behöver själva anslagen eller klistermärkena bytas ut då de är slitna.

Storlek och omfattning av dagens tidtabellsanslag

År 2024 ändrade kollektivtrafikenheten utseende på tidtabellsanslagen. Istället

för att visa tidtabellerna för hela linjerna, starthållplats till ändhållplats, används ett program som tar fram unika anslag för varje hållplats och linje. Syftet med detta var att ta fram information som är tydligare och mer relevant för den som står på hållplatsen, genom att avgångstiderna från just den hållplatsen visas. Tidigare behövde de flesta resenärer gissa avgångstiden eftersom de traditionella tidtabellerna endast visar avgångstider för ett fåtal hållplatser (så kallade reglerhållplatser). Ett annat viktigt syfte var att göra texten på tidtabellsanslagen större och mer läsbar. Tidigare hade många hållplatser så liten text på tidtabellsanslagen att den inte gick att läsa för många, eftersom flera linjer är långa och har många avgångar, vilket leder till mycket information som ska visas.

En konsekvens av de nya tidtabellsanslagen (modell 2024) är att det måste finnas flera anslag på de flesta hållplatser, eftersom varje linje och riktning upptar ett eget A3-ark. De flesta hållplatser har flera linjer som trafikerar hållplatsen, vilket leder till fler anslag. Kollektivtrafikenheten har fått in synpunkter på att de nya anslagen upplevs som skrymmande och att de upplevs försämra sikten för fordonsförare på vissa platser. Att tidtabellsanslagen blir skrymmande är svårt att undvika när texten ska vara läsbar och alla avgångar på alla linjer ska visas.

Kollektivtrafikenhetens förslag

Den information som finns på hållplatserna idag uppfyller alltså inte kriterierna i hållplatshandboken, lag 2018:2088, eller övriga kriterier. Därför vill kollektivtrafikenheten skapa en ny typ av hållplatsanslag som innehåller mer information samtidigt som den är enklare och billigare att uppdatera. Kollektivtrafikenheten vill också att dessa hållplatsanslag ska finnas på samtliga hållplatser, så att informationen blir mer likvärdig för alla resenärer.

För att genomföra detta vill kollektivtrafikenheten byta ut dagens tidtabellsanslag (enbart tidtabells- och kontaktinformation) mot dessa nya hållplatsanslag (mer omfattande information). Kollektivtrafikenheten vill fortfarande behålla de andra typer av tidtabellsinformation som finns på vissa hållplatser, som tidtabellsaffischer och realtidsinformation.

Ändringarna berör alltså **inte**:

- Den information som ska finnas på hållplatsskylten (topptavlan), nämligen hållplatsnamn, vilka linjer som trafikerar hållplatsen och deras destinationer.
- Tidtabellsaffischer (stora affischer med tidtabeller för flera linjer), som finns på Visby busstation, Lasarettet, regionens vårdcentraler, Turistbyrån och Destination Gotlands färjor.
- Realtidsinformation (på olika typer av digitala tavlor, finns idag på Visby busstation och Visby hamnterminal men ska enligt hållplatshandboken finnas på betydligt fler hållplatser).
- Prator (talad information), som ska finnas på alla hållplatser med realtidstavla.

- Linjekartor (ingen hållplats har idag aktuella linjekartor, men de ska enligt hållplatshandboken finnas på alla hållplatser som har ett läge med fler än 20 påstigande om dagen).

Skillnaderna mellan de hållplatsanslag som kollektivtrafikenheten föreslår och dagens tidtabellsanslag är:

- På hållplatsanslagen finns en QR-kod, länk eller motsvarande till aktuell tidtabellsinformation. Det innebär att resenären vid hållplatsen alltid har tillgång till uppdaterad tidtabellsinformation. Om ändringar behöver göras under tidtabellperioden kan de direkt kommuniceras ut till resenärerna. Det går också snabbt att rätta eventuella fel som upptäcks i tidtabellerna.
- På hållplatsanslagen finns enklare information om, eller QR-kod, länk, eller motsvarande, till hur man köper biljett och vilka biljetter som finns.
- På hållplatsanslagen presenteras appen Gotlands kollektivtrafik tydligare.
- På hållplatsanslagen finns information om förhållningsregler på hållplats, rökförbud, cykelförbud och affischeringsförbud. Där står även att skadegörelse polisanmäls och information om hur man felanmäler via Felanmälan Gotland.
- Genom att informationen på hållplatsanslagen är mer allmänt hållen och länkar till uppdaterad information behöver de fysiska anslagen inte bytas ut varje gång. Dessutom kan samma anslag användas på samtliga hållplatser. Båda dessa saker gör att arbetsinsatsen för hållplatsanslagen minskar väsentligt. Kostnaderna för tryck och distribution av tidtabellsinformation på hållplatser minskar också.
- Med hållplatsanslagen krävs endast ett hållplatsanslag per hållplatsläge.
- Hållplatsanslagen ska uppfylla aktuella tillgänglighetskrav på textstorlek, kontrast och layout. Genom att länka till tidtabellsinformationen får resenären större möjligheter att ytterligare anpassa informationen efter behov, till exempel genom att zooma in texten, anpassa färgerna eller använda text-till-tal-verktyg.

Bedömning, detaljerad

Som det framgår i ärendebeskrivningen kan kollektivtrafikenhetens förslag på hållplatsanslag innehålla mer information, samtidigt som läsbarheten säkerställs utan att informationen på hållplatsen blir alltför skrymmande. Dessutom säkerställs att resenären alltid får tillgång till uppdaterad tidtabellsinformation.

Ett ytterligare skäl till att kollektivtrafikenheten vill byta ut dagens tidtabellsanslag mot dessa hållplatsanslag är att hanteringen av att ta fram och distribuera tidtabellsanslagen kostar flera veckors arbetstid varje år. Först behöver en kollektivtrafikutvecklare ta fram och granska anslagen, vilket tar

cirka 60 arbetstimmar per år, sedan ska de distribueras till den entreprenör som sköter hållplatsunderhållet, vilket i sin tur tar minst två veckor per gång (fyra veckor per år). Till detta kommer tid för rättelser av eventuella fel samt tid för att ta fram och distribuera nya tidtabellsanslag om ändringar behöver göras under tidtabellperioden (det är vanligt att några ändringar behöver göras under ordinarie tidtabell, som sträcker sig mellan augusti och juni).

Eftersom det tar omkring två veckor att byta samtliga tidtabellsanslag idag, uppstår alltid problem vid bytet, då antingen utgångna tidtabellsanslag eller tidtabellsanslag som inte är giltiga ännu sitter uppe. Kollektivtrafikenheten får in klagomål om detta från resenärer vid varje tidtabellskifte, även om det tyvärr inte går att komma ifrån att det tar denna tid att byta ut de fysiska tidtabellsanslagen på hela ön. Särskilt svårt kan detta vara för besökare på ön, eller gotlänningar som sällan åker buss, då de inte är vana vid hur kollektivtrafiken fungerar och är mer osäkra på var de hittar information. Detta pågår varje år under juni och augusti, då många besökare är på ön.

Barn-, äldre- och genusperspektiv, fördjupad analys

Förslaget innebär både för- och nackdelar. Fördelen är att det ska gå att lita på all den information som finns på hållplatsen. Idag kan det hända att informationen på hållplatsen är felaktig, eftersom det kan dröja innan felaktigheter upptäcks och rättas, eller att det dröjer innan information kan bytas ut vid en eventuell tidtabellsändring, eller att mindre felaktigheter inte rättas alls eftersom kostnaden för detta inte står i proportion till felet.

Nackdelen är att det krävs att resenären har med sig antingen en mobiltelefon eller en utskrivna tidtabell till hållplatsen. Detta blir en omställning för vissa personer, framförallt vissa i grupperna barn och äldre, där det är vanligare än i andra grupper att sakna mobiltelefon. Den som har en mobiltelefon men inte en smarttelefon kan få tidtabellsinformation på hållplatsen genom att ringa till kundtjänst för Gotlands kollektivtrafik, som har öppet hela tiden som bussarna kör. De allra flesta har dock tillgång till mobiltelefon, 91 % av Sveriges befolkning har tillgång till mobiltelefon, även om andelen sjunker i de högre åldrarna¹. Statistiska centralbyrån har ingen statistik över barns tillgång till mobiltelefoner, det är dock många barn som inte har en egen mobiltelefon.

För personer utan mobiltelefon blir alternativet att ta med sig en utskrivna tidtabell till hållplatsen. Gotlands kollektivtrafik bistår med utskrivna tidtabeller, som postas eller ges direkt till den som efterfrågar dem.

Miljö- och klimatperspektiv, fördjupad analys

Förslaget innebär en minskad produktion av tidtabellsanslag. De görs idag i plast (för att motstå fukt) och nästan alla hållplatser behöver mer än ett anslag idag. Anslagen byts minst två gånger per år i samband med tidtabellskiften. Anslagen körs ut med bil. De flesta hållplatser i Gotlands kollektivtrafik har dock ett mycket lågt resande, 4/5 har fem påstigande per vardag eller färre, och

¹ Statistiska centralbyrån (2023) *Tillgång till internet (andel personer, procent) efter typ av utrustning, kön, redovisningsgrupp och år*

30 % saknar påstigande en genomsnittlig vardag (2023). Det innebär att tidtabellsanslagen endast kan användas i mycket liten utsträckning. Tidtabellsanslagen ger därmed ett relativt mycket förbrukningsmaterial (fysiska anslag) och utsläpp från transporter, sett till deras möjliga användning.

Historik

Ett liknande ärende bereddes i tekniska nämnden 2022-02-17, TN 2021/4080. Där beslutade tekniska nämnden att sluta trycka upp de tryckta tidtabellshäften som tidigare getts ut. Tekniska nämnden gav också teknikförvaltningen i uppdrag att utreda om distributionen av tidtabeller kan hanteras av samma entreprenör som sköter städningen av busshållplatserna samt att utreda om informationen som visas vid busshållplatser kan vara för hela linjen som trafikeras. Nedan följer en kort summering av svaren på dessa frågor.

Distributionen av tidtabeller sköts sedan 2023 av samma entreprenör som sköter städning och liknande hållplatsunderhåll. Detta regleras i avtal TN 2022/274, med Samhall AB, som är ett tvåårigt avtal med optioner på två förlängningar à två år. Den första optionen har utnyttjats, så att avtalet gäller till och med 2026-10-31. Kostnaden för distribution av tidtabellsanslag ingår i den fasta ersättningen till Samhall. Det fungerar bra att använda detta avtal för uppsättningen av tidtabellsanslag, men innebär en omfattande arbetsinsats.

Svaret på fråga två, om tidtabellen som sätts upp på hållplatsen kan vara för hela linjen som trafikeras, är nej. Flera av linjerna i Gotlands kollektivtrafik, inte minst linje 10 och 20, är mycket långa linjer, med många hållplatser. De har också flera turer om dagen, särskilt på sommaren. Det innebär att texten måste vara mycket liten för att tidtabellen ska få plats. Det finns också en motsättning mellan att göra samma redigering av alla tidtabeller för en linje (samma hållplatser tas bort oavsett var anslaget hamnar, vilket ger mindre administration) och att redigera tidtabellerna olika beroende på var de ska sitta (man kanske inte vill ta bort den hållplats från tidtabellen där anslaget ska sitta). Även om man manuellt tar bort hållplatser från tidtabellen (vilket kollektivtrafikenheten har gjort) så blir texten alltför liten för att anses läsbar enligt moderna standarder för tillgänglighet.

Turer listas på bredden på tidtabellerna, vilket innebär att texten även där behöver anpassas i storlek till arkets bredd. Det går dock inte att plocka bort turer manuellt, då det skulle motverka syftet med tidtabellsanslaget (att visa när bussen går). För de flesta linjer går det inte att förena information om alla turer och läsbar storlek på texten.

Ska samma tidtabell visas över alla linjens hållplatser måste också många hållplatser ha flera anslag. Detta leder till samma problem som uppkommit under 2024, där många hållplatser behöver fler anslag än de haft tidigare. Därmed hamnar man i samma situation som nu, då de många anslagen på hållplatserna som satts upp under 2024 upplevs som skrymmande.